

Peers lichten leeftijdgenoten voor over drugs

Beperkingen van peer-preventie

Marieke Kroneman

Allochtone jongeren die zelf bedenken hoe ze leeftijdgenoten willen voorlichten over drank, drugs en gokken, komen met verrassende voorstellen.

Bijvoorbeeld hun vaders voorlichten, zodat ouders en kinderen beter over die gevoelige onderwerpen kunnen praten. Deze peer-preventie leidt echter niet altijd tot succes, blijkt uit vier voorbeeldprojecten.

Reguliere preventiemethoden zoals informatiecampagnes en folders bereiken nauwelijks allochtone jongeren die het risico lopen dat ze problemen krijgen met drank, drugs of gokken. Dat komt doordat preventieafdelingen van instellingen voor verslavingszorg proberen de jongeren te bereiken via volwassen tussenpersonen: docenten, ouders en tiener- en jongerenwerkers. Allochtone jongeren met riskant middelengebruik hebben echter meestal geen goed contact met hun ouders en hebben vaak problemen op school. En het jongerenwerk bereikt hen niet altijd omdat dat veel blowen tijdens een inloopavond of een activiteit niet toestaat.

Deze jongeren zijn het beste te bereiken met een preventieve boodschap over drank, drugs en gokken via de eigen *peer*group. Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, vroeg zich af of het mogelijk is allochtone jongeren zelf preventieactiviteiten te laten bedenken en uitvoeren? In vier proefprojecten werd aan de hand van het protocol peer-methode een antwoord gezocht. In Ede, Hellevoetsluis, Nijmegen en Spijkenisse voerden de verslavingszorg en het welzijnswerk de experimenten uit.

De peer-preventiemethode onderscheidt zich van peer-education door jongeren van begin af aan de boodschap, de soort drugs en de voorlichtingsvorm te laten bepalen. Bij peer-education staan deze onderdelen al vast. Jongeren krijgen alleen een training om de boodschap over te brengen. De *peers* in een preventieproject worden beschouwd als deskundigen vanwege hun eigen kijk op preventie en hun kennis van de doelgroep.

Uit de proefprojecten blijkt dat het protocol peer-methode in de praktijk soms moeilijk is toe te passen. Ook al werden de jongeren zorgvuldig geworven en geselecteerd, ook al werd veel tijd en energie gestoken in hun training en het met hen samen bedenken van een boodschap en een voorlichtingsvorm, slechts één proefproject kwam toe aan preventieactiviteiten volgens het protocol.

In Ede en Hellevoetsluis werden de proefprojecten voortijdig gestaakt omdat het niet lukte de jongeren te motiveren om de training over middelen af te maken. In het proefproject in Spijkenisse werd de training wel afgerond. De deelnemers wilden 'bolletjes coke' uitdelen met boodschappen als 'Ik wil bolletje' voorzien van een doodskop, 'slik maar lekker door, dan word je vanzelf cool/koel', en andere woordspelingen. De uitvoering van het plan werd echter uitgesteld. Alleen in Nijmegen organiseerden de jongeren meerdere voorlichtingsbijeenkomsten.

De proefprojecten hebben vijf lessen opgeleverd. Ten eerste moeten de jongeren die worden opgeleid tot voorlichter, de peers, bekend of bevriend zijn met jongeren die drugs of alcohol gebruiken of gokken.

Bij aanvang van een project moeten de initiatiefnemers- meestal de verslavingszorg en het welzijnswerk voor jongeren – zichzelf de vraag stellen of er in hun werkgebied allochtone jongeren zijn die drugs of alcohol gebruiken of gokken, en of ze hen kunnen bereiken met een preventieve boodschap. Om die jongeren op te sporen is het niet voldoende een beetje collega-jongerenwerkers of bij hulpverleners te vragen of zij soms allochtone jongeren kennen die wel eens blowen of een biertje drinken. De peer-methode moet beginnen met een situatieanalyse - een verkennend onderzoek waarin via de politie, de leerplichtambtenaar, bureau jeugdzorg en het straathoekwerk wordt uitgezocht welke allochtone jongeren op welke plek gokken of middelen gebruiken.

In Nijmegen kwamen Gelders centrum voor verslavingszorg De Grift en het jongerenwerk van de welzijnsorganisatie Tandem op deze manier een groep stevig blowende Marokkaanse jongens op het spoor. Door de moeizame relatie tussen deze groep, de gemeente en het jongerenwerk in de wijk wilden de meesten niet meedoen aan het peer-project.

‘Eén jongen uit de groep deed mee’, vertelt preventiewerker Saskia Kliphuis van de Grift, die samen met twee Marokkaanse jongerenwerkers een proefproject uitvoerde met Marokkaanse jongens. ‘Die ene deelnemer had een waardevolle rol in het project, omdat hij een van de weinigen was die ervaring hadden met drugs. Maar zijn status in de blowende groep was niet hoog genoeg om zijn vrienden te beïnvloeden. Zelf werd de jongen wel beïnvloed door het project. Hij kreeg een andere kijk op drugs en ging veel minder blowen.’

Vanuit de doelstelling van de peerpreventiemethode is dit effect echter niet voldoende. Kliphuis: ‘De methodiek heeft tot doel een informeel lijntje te leggen naar jongeren die veel blowen of drinken. Dat lijntje ontstond niet, omdat onze *peers* weinig vrienden hadden in de groep die wij op het oog hadden.’

Een andere les van de proefprojecten is dat het taboe op praten over drugs en alcohol onder allochtonen de werving van deelnemers soms bemoeilijkt.

In Hellevoetsluis werd contact gelegd met Turkse studenten die interesse toonden in deelname aan het project. Na veel wikken en wegen haakte de groep ten slotte af

vanwege de gevoeligheid van het thema drugs. De studenten waren bang een negatief imago in de Turkse gemeenschap te krijgen in plaats van de bespreekbaarheid van drugs en alcohol te vergroten. Een groep Turkse jongens in Hellevoetsluis wilde wel meedoen aan het project, maar dan vooral om meer te weten te komen over drugs als xtc, ghb, lachgas en andere niet-alledaagse partydrugs. Ze wilden echter niet dat hun ouders te weten zouden komen wat het thema van het project was.

Drugs en drank zijn taboe-onderwerpen waarover thuis alleen zeer afwijzend gepraat kan worden. Daardoor hebben allochtone jongeren op het gebied van drank en drugs vaak een dubbele moraal. Het is voor hen moeilijk een scheiding aan te brengen tussen de boodschap over genotmiddelen die ze van thuis meekrijgen en hun eigen feitelijke gedrag. Ook al roken en drinken ze, de jongeren kiezen meestal als boodschap aan leeftijdgenoten: 'Het is slecht, blijf er vanaf!' Het typisch Nederlandse pragmatisme - roken en drinken gebeurt toch, dus dan maar liever met mate en niet stiekem - is voor allochtone jongeren moeilijk te accepteren.

Jongerenwerk en verslavingszorg vullen elkaar aan, zo bleek in Spijkenisse, maar de opbrengsten van een peer-preventieproject liggen voor beiden op een ander vlak. De doelgroep die de verslavingszorg met een peerproject wil bereiken – jongeren wier drank- of drugsgebruik makkelijk uit de hand kan lopen - komt overeen met de doelgroep van het jongerenwerk: jongeren die risico lopen te ontsporen.

Voor de deelnemende jongeren biedt een peer-project kansen om hun sociale en communicatieve vaardigheden te verbeteren doordat ze leren iets van zichzelf te presenteren aan andere jongeren en maatschappelijk nuttig werk doen. De jongeren leren om onderling en met de begeleiders kennis uit te wisselen over een onderwerp dat speelt in hun leefwereld.

Jacco Kuijper, jongerenopbouwwerker in Spijkenisse, voerde het project uit met laag opgeleide Antilliaanse jonge vrouwen. Hij paste het project in in een training Basis Vaardigheden bestaande uit oefening in solliciteren, computerkennis, maatschappijleer en sociale vaardigheden. 'Bij leren solliciteren en oefenen met de computer gaat het om het behalen van individuele doelen. Het positieve aan de peer-methode is dat het jongeren aanspoort iets voor de groep te doen. De peer-methode

creëert daardoor voorbeeldgedrag. Vooral de informele leider onder de deelnemers wilde graag iets voor de Antilliaanse groep betekenen.'

Door een uitstapje naar de tippelzone in Rotterdam om met eigen ogen te zien wat de gevolgen kunnen zijn van een drugsverslaving, kwamen de deelnemers in aanraking met zaken die ze nog nooit eerder hadden gezien of meegemaakt. Kuijper: 'Na het bezoek aan de tippelzone stonden we nog even na te praten. Toen begonnen een paar vrouwen te huilen. Ze hadden zich nooit gerealiseerd hoe diep iemand kan zinken als ze verslaafd is aan harddrugs.'

Voor de verslavingszorg zijn sociale effecten van een peerproject en alleen het vergroten van de kennis over alcohol en drugs of het verwerven van betere sociale vaardigheden niet voldoende. De *peers* moeten uiteindelijk zelfstandig voorlichting kunnen geven aan groepen die anders niet bereikt zouden worden door de verslavingszorg. Wanneer het jongerenwerk niet ook die tweede doelstelling van een peerproject onderschrijft, vermindert dat de slagingskans.

Sturing door jongerenwerker en preventiewerker is nodig om de preventieactiviteiten concreet vorm te geven, ook al willen ze de jongeren veel vrijheid geven om zelf een boodschap en vorm te bedenken.

'De Antilliaanse meiden wilden over alle soorten drugs een boodschap bedenken en verspreiden,' vertelt Jacco Kuijper. 'Ze vroegen: "Want waarom hebben we anders over al die drugs training gehad?!" En ze wilden niet alleen aan de eigen Antilliaanse groep voorlichting geven, want ze vonden het voor iedereen belangrijk om iets te leren over drugs. De trainer en ik zaten ieder aan een kant van de tafel als een soort *good cop, bad cop* op de meiden in te praten. We konden ze overtuigen om zich op één middel te richten door erop te wijzen dat ze dan ook alleen daar alles van hoefden te weten. Hun wens om voorlichting te geven aan iedereen strookte niet met de kerngedachte van het peer-project. Maar dat wilden we niet zeggen, dus zeiden we dat de meiden specialisten waren in de eigen groep: jullie weten het beste wat je kunt zeggen tegen mensen van je eigen cultuur.'

De training in het peerproject richt zich niet alleen op kennisoverdracht maar ook op het verzinnen welke boodschap de peervoorlichting krijgt en hoe die boodschap wordt overgebracht. Naarmate jongeren meer vrijheid krijgen om zelf een preventieboodschap aan te dragen in de vorm van een kreet of slogan, en zelf

mogen zeggen op welke manier die slogan voor het voetlicht moet worden gebracht, duurt het langer voordat jongerenwerker, preventiewerker en peers het eens zijn over een goede boodschap. Het werkt dan ook het beste om de jongeren keuzes voor te leggen: wordt de boodschap 'Denk goed na voordat je iets neemt' of 'Aan gebruik zitten veel nadelen'? Wordt de vorm een voetbaltoernooi met informatiestands of wordt de vorm een voorlichtingsavond met een presentatie?

In Nijmegen wilde het jongerenwerk als boodschap 'Weet waar je aan begint'. Zodat jongeren leren onderscheiden wat ze zelf ervaren als ze een blow nemen en wat een blow feitelijk met je doet. De verslavingszorg legde de nadruk op de mening van jongeren over drugs. Als je het afwijst, op grond van welke argumenten? Als je er niet tegen bent, welke redenen heb je daar voor? Het nadeel van een informatieve boodschap - 'Weet waar je aan begint' - is dat jongeren daarvoor veel feiten moeten onthouden over diverse soorten alcohol en drugs.

Peers moeten alleen ingezet worden wanneer ze dingen kunnen bereiken die verslavingszorg en jongerenwerk niet kunnen bereiken.

'Preventiewerkers zijn pioniers', zo motiveert Kliphuis haar deelname aan het proefproject. 'Ze zijn altijd op zoek naar nieuwe manieren om voorlichting te geven. Voor de verslavingszorg was de voorlichting van de *peers* aan Marokkaanse vaders echt bijzonder. Daar was de investering in de peermethode qua tijd en geld heel zinvol voor. Dit hadden wij als verslavingszorg nooit met de vaders kunnen bespreken. De jongeren die door de peers zijn voorgelicht, hadden we als preventiewerkers waarschijnlijk wel kunnen bereiken, met een geringere investering in tijd en geld.'

Voor de Marokkaanse jongeren ligt de winst van het peer project deels op de lange termijn. Het project was in Nijmegen de opmaat voor de oprichting van een Marokkaanse jongerenorganisatie die gesprekken met Marokkaanse ouders blijft organiseren. 'Doordat Marokkaanse jongens niet goed met hun ouders over problemen kunnen praten, leidt experimenteel drugsgebruik sneller tot problematisch gebruik, zeggen de jongens zelf. Een beter contact tussen ouders en kinderen zal dus preventief gezien veel opleveren.'

Het protocol:

Begin met een uitvoerige situatie-analyse: een serie gesprekken met politie, leerplichtambtenaar, jongerenwerkers en sleutelfiguren uit de allochtone

gemeenschap om te achterhalen onder welke groepen jongeren middelengebruik plaats vindt.

Houd een uitgebreide werving- en selectieprocedure zodat een gevarieerde en gemotiveerde groep deelnemers meedoet.

Laat een regiegroep met leidinggevend en uit verslavingszorg en het lokaal welzijnswerk de preventiewerker en jongerenwerker aansturen, zodat zij samen werken aan dezelfde doelstellingen.

Geef een training waarin jongeren kennis opdoen over middelengebruik en verslaving, hun eigen visie op en ervaringen met drugs en alcohol onder woorden leren brengen, sociale vaardigheden leren en de boodschap en vorm van een preventieactiviteit ontwikkelen.

Bevorder de teambuilding in de groep door samen leuke dingen te doen.

Vijf lessen

1. De jongeren die worden opgeleid tot voorlichters, de peers, moeten bekend of bevriend zijn met jongeren die drugs of alcohol gebruiken of gokken.
2. Drugs en alcohol zijn taboe onder allochtonen, wat de werving van deelnemers soms bemoeilijkt.
3. Jongerenwerk en verslavingszorg vullen elkaar aan in een peer-preventieproject, maar de opbrengsten van een project liggen voor beiden op een ander vlak.
4. Sturing door de jongerenwerker en de preventiewerker is nodig om de preventieactiviteiten concreet vorm te geven, ook al willen ze de jongeren veel vrijheid geven om zelf een boodschap en vorm te bedenken,.
5. Peers moeten alleen ingezet worden wanneer ze dingen kunnen bereiken die verslavingszorg en jongerenwerk niet kunnen bereiken.

Marieke Kroneman is co-auteur van *Jeugd met een boodschap* waarop dit artikel is gebaseerd.

M. Kroneman, A. de Lange, S. ten Holt, *Jeugd met een boodschap. Handleiding peermethode voor preventieactiviteiten met allochtone jongeren*. Utrecht, Forum, 2003; 56 blz. € 12,50. ISBN 90 5714 133 7 . Te bestellen via www.forum.nl of bij Boom Distributiecentrum telefoon (0522) 237555, bdc@bdc.boom.nl .